

Ács József
**A DAC ALKÍMIÁJA (RAKOVSZKY ZSUZSA
 KÖLTÉSZETÉRŐL)**

(Rakovszky Zsuzsa: Hangok - válogatott és új versek)

„Ma itt járt a hugom - többet nem engedem be. / Órákon át - de mintha a fogorvos fúrója / csiszolná az agyam, vagy mintha az én fejembe / átplántálnák a más szemét - csak mondja, mondja, / hogy a világ, hogy az majd mit szól - azt a világot, / amiről ő beszél megtarthatja magának! / Az a világ gaz valómban sose látott, az mindig csak merev szabály és pusztá látszat / szerint íté - nem, én már elég sokat megértem, / hogy tudjam, arra nincs út, ott csak az örület van.” Ilyen természetes hangon írt sorokat olvashatunk *A trónfosztott királynőben*. S vajon nem eredendő emberi méltóságunkról leköszönt királyok-királynők vagyunk-e mindannyian, mikor zavarunkban-félelmünkben a világ megannyi ítéletét magunkra vesszük? Rakovszky Zsuzsa költészete nem csak női szenvedélyesség (ld. „Ez a ragadozó - ez szeretet?”, „legmélyebb vak-szeszély energiája / csak létezését szeret, nem érdemet” - *A másik civ*) ritka mélységű ábrázolása, de annak a dacos ellenszegülésnek a fejlődéstörténete is, mely nem ismeri el az önnön érdekeit nagyhangú moralizálással érvényesítő világ jogát az ítélkezésre. „Nagyjából két csoportra oszthatók / a dolgok: mindarra, amiben hibás vagyok, / és arra, amiben nem. Ez az utóbbi csoport lényegében / elhanyagolható.”, „...Rendben van, gonosz vagyok: / nem tetteimben, lényegemben...”, sorolja hol gúnyosan, hol közönyösen, hol szorongva a Kapcsolatokban. Gyermekkori képein töpreng: „|ókora romboló erő lehet / bennem valóban. // Mire az ember észbe kapna, már csak / valamit kiszorítva, mar csak valami árán, / már csak bűnök-ellenbűnök hálózatában...”

A büntudatkeltés sajnos valódi bűneink felismerésének is akadály: a lecke keserves. Akit egy homályos ellenszenv már kezdetben visszatart attól, hogy a hipokritákhoz csatlakozzék, de hiteles életre vágyik, annak a maga bőrén kell megtapasztalnia mindazt, amit semmit-soha-át-nem-élő hiteltelen ítései egykor a fejére olvastak. Mert a sértett dac, ha nem engedne vélt igazából, képmutatássá merevedne. Az önjelölt bírának igazuk volt és mégsem volt igazuk. Rakovszky verseiből kiderül, miként és mivé oldja az idő a kezdeti kamaszos ellenállást.

„...Mint / műfog a szétpuhult arcból, vakít / a fennálló ki-kezdhetetlen / fölénye. Támadásra meg se rezzen, / kioktat pusztá létével, meg- és leint”. Hatvanas, szürkezakós párttitkár-archetipus ez az első kötet *Fejjel lefele* c. verséből, de a darab, bármily ismerős az agyonkoptatott jelző, aligha csak a szocializmusról szól. Talán tényleg ezzel az ellenszenvvel kezdődött minden.

Az első kötetből (*Jóslatok és határidők*) készült válogatás első verse a *December*. Baljós sejtelmeinek kódéből a Szozopol vakító nyarába zuhanunk át (ugyanaz a feszültség vibrál az életmű összes versében). A Szozopol képvilágáról Nemes Nagy Ágnes, a költőnő-előd ötlík eszünkbe: „Üveglapra szórt fémtárgyak: égnek a tények./ Sosem a vélemények és remények, / az ünnepek, a hitviták, az intrikák.” Az emberi képzetek zűrzavara helyett inkább jöjjenek a nyers, a távolságtartással személytelenné tett tények: „...szárazvillám gyönyör, de mintha / kölcsönkért testben. Sohasem a / család, családás vagy család epikuma: / üres eksztázisban repül s szál! le a hinta.” Az élet elő! egy másfajta életbe menekvő persze tudja, ez csak „Vakáció, idő idézőjelben”: a dac kiűz bennünket a világból, s így megmenekít tőle, de a hely, ahová általa jutunk, lak-

hatatlan, ideiglenes állapot. A dac rajtunk változtat és nem a világon, de mert a világ számunkra az, aminek látjuk (ld. *Hangok*), ez mintha mégis elég lenne. Rakovszky már korai verseivel is, bármilyen konok legyen a hangjuk, mintha visszafelé jönne arról a bizonyos vakációról. „A hálóból, amely magunk vagyunk, nincs / kibonyolódni mód” (*Többé már*). A lázadó, ha a mámor kábszerét eldobta („Minek a szerelem?”), s „jéghideg, világra szegzett pillantásával” lerázta magáról a világ ítéleteit, s tartja magát valamire, nekikezdehet a másik nehezebb feladatnak: az önismeret megszerzésének.

„Komor boldogság, aszkézis, mely szerelem: csak reménytelen őrzi magát.” (*Nagybőjt*). „Magam fosztom meg díszeimtől magam. / Nem is kívánom, ami nem adatik” Kezdődik a fájdalmas kalcináció, a „kis halál”, az önfeladás. A gyötrődő ember az alkímia évszázados analógiái szerint magamagát forralja, tüzei, hűti, dermeszt!, zsugorítja. A Sírásban: „Mert nincs mire várnom... / nem őrizem magam: süllyed|en eleven / sárba: gödrös hájba a testem, / ráncos harisnyával dagadt bokámon / tizenkét nyárogó kölykem etessem.” Vagy: „száradjak el: merev haj, / rúzsos pergamen bőr... / - meddő papnő - albumokkal, lejárt műsorfüzettel / tömött fiókban elgurult időm keressenem”: mintha lángnyelvek csapdosnának ide-oda. A tárgyát, szerepét hiába keresgélő érzélem, a „szabad potenciál”, fogadhatja csak be azt, ami előre nem tudható, csak sejtethető: istentől rendelt sorsát, „...elgurult időm keressenem... / jósdámban, honnét megszökött az isten...”: megszökött mindaz, ami istennek képzelhettünk. A vég, az énfeladás mulandó elképzeléseink pusztulása egyben esély: átjárhatóvá válni a valóság számára, azaz valódivá lenni. „Ha nem lehetek az, amire lettem, / ami lehetnék még, ne legyek az sem. / Elsodrattatom, szétszórattatom...” Annyi kézzelfogható kétségbeesés, alázat, fájdalom, elkeseredettség lüktet ezekben a versekben, hogy a hitelük megkérdőjelezhetetlen.

Az élet kínálkozó formáit elfogadhatatlannak érző, bennük magára ismerni nem tudó és nem is akaró lélek hasonló vadsággal verdes a *Csillárlehetőségek* c. megint csak kitűnő versben. Aki már nem is tudja, miféle igent véd, hiszen bizonyossággal csak nemet tud mondani, az szenved a kész formák hatalmától: minden forma újraszüli környezetében azt az életfelfogást, mely valaha őt szülte meg. Aki formák közt válogat, életek közt válogat. Ezt a nőket ruhavásárláskor megbénítani képes alapélményt férfi - talán az egy Szentkuthyt kivéve, akit ezek a dolgok szenvedélyesen foglalkoztattak - aligha fejezheti ki. „Ha a szobába / ...csillárt választanék - nem tehetném meg ezt se, / hogy azután mindenben ne kovessem / a már adottat.” A vers hőse amolyan „ezt tényleg komolyan gondol|ák?”-hangon, resignált tanácsstalanságban mereng, mi jöhet a nagypolgári díszcsillár után. Például: „...A puritán fémtányér alatt... / életemet néhány végső elemre / szűkíteném: egyfajta szerzetesség / lenne a Mű vagy az Ügy - egyszóval valami / közhasznú érdekében, ami majd betömi / minden kétely száját...”, „amelyiken piros pettyes kötényben / medvék táncolnak, azt jelentené hogy / őszinte vagyok, gyermeket, merő / tejszagú jószándék, formákra mit se adnék, / meghitt szobákban hőmpolyógnék, nagy piros szív”, „lennék... meleg keltészta, dunyha”. És most jön a lényeg: „Csak épp, amelyik lehetővé tenné, a döntést ugyanaz az önkény / teszi érvénytelenné is.” Mintha Agathét hallanánk Musil regényéből, A

tulajdonságok nélküli emberből: „...Jobban szeretném / bizonytalan időre visszavonni magam, / egyelőre az üres szoba szőnyegén / gömbölyödni össze, amíg valami - bármi - / végleg el nem dől...” *A Négy sőr után* ugyanerről beszél, de már egy évtized távlatából: „...fontos ügyekben nem / dönt szabadon az ember - erről ismerzenek meg.”

A *Lejátszatlan lemez-ben* a fakó díszletek, a főváros, melynek „hírlapjai szerint / makacsul nem történik semmi”, a „rosszkedvű hatalom”, mely „hivatottságában maga sem hisz”, csupán kontrasztul szolgálnak. Szuggesztiói ellen a vers hőse már védve van. Túlnyomás alatt kifejlesztett önálló gondolkodása, kritikai érzéke megbízhatóan működik. Gunyorosan látja az eladdig nyomasztóan kételytelen világot: „A lég-gömb-esszmék helyett / jobb szeretnék valami súlyos és kerek / elfogultságot: ha a lábamra e|tem, igazán csontot törjön.” Ami fontos, belül zajlik: a gyerekkor felbuzdulásai nem találnak utat a világba: „Most minden indulat / befullad félúton: csak a|törés alatt / előfűstölög szobatóz, magát emésztí” Vagy ha kitör a láng (*Zörögve és kattogva*), „mindent, ami tevékeny és jóra-való, / elvisz megint az ördög”. „Elszabadult égi mérték, a földre vetve / minden szilárdat szertedül”, „csörömpölve bezúzza a / világ kirakatüvegét”. Erre célzott a kötet elején a feketén kúszva terjedő boróka láttán a *Nagybőjtben*: „a monotónia / húsában . . . eksztázis lakik”. Ennek a női költészetnek az a legnagyobb erénye, hogy nem a leggyengébb helyeken jut eszünkbe, hogy a vers írja a nő. Sőt. Mint a világlátás magától értetődő alakítója, Rakovszky minden versében legalább impliciten benne van a női szemlélet. (A „harisnya-füstön át a hús” telitalálatára [az *Ünnepi műsorban*] például - érdekes módon - férfi aligha [utna]. Neki köszönhető, hogy olyan élményformák is megjelennek a magyar költészetben, melyeket csak egy nő írhat meg és csak akkor, ha jó költő. *Dél*: „...a Nap lezúdul, /... fölhat méhembe, mintha / félálomban fogannék / ikerpárt két apától, / sötét és szöke nővért: / az egyik lüktet és fáj, / ragyog és nincs a másik.” Az első kötet válogatását záró, gyönyörű képekkel megrajzolt Időtöredékben pedig kimondott hangsúlyt kap a nőiséggel („blúzok redői közt vagy meztelen figyelttem, / mennyit nőtt a mellem”) szoros kapcsolatban álló hold, a „kerek, / vakító evidencia”.

A hat évvel későbbi *Tovább egy házzal* versei látszatra ott folytatják, ahol az előző ciklus végetért: „jár-ke| a fény a házban, átsajog / helyiségeken” (a címadó versben). Még mindig a világ szemében kétes köztes állapot. Csak épp eltelt egy kis idő közben. A versek hőse rossz mosógép, „sötét polip-kaktuszok” közt álldogál-üldögél, ablakon bámul kifelé az estébe. „Az M7-es / felől már holdas szürke-kék / diszpárna dermedez.” A „*Vad éj, vad éj*” így számol be a helyzetről: „Párhuzamos megoldás-lehetőségek résén / kizöldellt évelő // kompromisszum...” A Jane összegez hőse megint szereplehetőségek közt ténfereg az olvadt aszfalton. A záró versszakban: „A-ban teherbe estem és / B.C-ben elvetéltem, / D-ben portás lettem, kevés / híján apácá E-ban...” Majd (Tandori eredménye ez a hang-lehetőség, de Rakovszky jókor él vele): „Helyzetbe hányból hányba léptem, / hányat elúsztatott / lehetne-léte| az, mi éppen / mégis meglelt így-ügy - csak én nem / voltam egészen ott...”. Egyre-másra tarthatatlan helyzetek, s mindig két szék közt a pad alá. „Másképp tartást faragni pusztá stílus-igényből - ez, / mint a miénk, vagy nagyobb fanatizmust, / vagy több hiúságot feltételez.” A morális senkiföldjén „éldelő” jobb híján mindig lemondásra kényszerül. Megkopott arany, nyári fényt fest az Ezüstkor is. „Kihull nehéz, túlérte| / boldogságom szivemből - nem ragaszkodom hozzá.”

A *Részlet egy lehetséges verses regényből* azért fontos pontja a kötetnek, mert benne kivételesen többszámra vált a szerző. „Kénytelen felnőttkorunk lelkéi” közepette az „idült ifjúkorból” „kikászálódni nem bírunk”, írja. Soraiban a rákövetkező generációk is magukra ismerhetnek: „a rögtönzészzerű életvitel // jegyében az ágybetét-laticelre /

ülünk”, vagy: „döntünk róla: ma / kié az oktan remény, s kié a tények / diktálta önmérséklet szólama”. A rendszer inog: „bizonytaln eldől már, mi merre dőlünk”. „Bár még természetét a változásnak / nem, csak tényét sejtjük”, írja, „s minden megoldás... / ideiglenes”. Érdekes módon mintha azóta is csak a dőlés folytatódna. Ez pedig, mai szemmel olvasva furcsa, baljós borzongással telíti a verset (az *Egyezkedéssel* is ugyanígy járunk). Bár tíz év telt el a vers megírása óta, a sötétség a világban ma még sűrűbb és még megfoghatatlanabb. A paternalizmussal egyrészt működésképtelenné lohasztott, másrészt szellemét veszített életről bebizonyosodott, hogy egyelőre nem képes új formákat kitermelni magából. „De ami így aligha folytatódik, / lenni mintha másként se bírna”: megy, amíg tart a lendülete, amíg viszi a megszokás. Bele a szakadékkba.

Ebben a „levegőtlen présben” áll a végképp tanácstalanná váló lázadó, akinek be kell látnia, hogy nincs „saját változata”. Ami marad: a makacs és mindenben átható nézés. Ezért Rakovszky az egyik legszuggesztívabb költőnk. Fantasztikus intenzitások ezek: „árnyékszínház a függöny / foszfortócsák a karfán” (Este), „...sugárküllőket ont / a csillár, plafonra vetítve az üveg / redői ráncai; a belső fénykörön / rovarok pontkoszorúban nyüzsögnek, / vagy nagy árnyuk a fény zónáin átlobog.” (Az *elalvás nehézségei*). Vagy a *Napforduló*: „Sötét udvar kútjából a tévéfilm / hangjai, mert nyitva minden ablak. / Fölríadok, nem húzta| be a függőnyt, / szürkén süt rám az éji / égbolt üresen surrogó, égve felejtett / képernyője.” Milyen hétköznapion egyszerű eset és milyen elemi erejű kép! Mintha saját képtechnikájáról írná: „A keret azzal, hogy kimetsz, a tárgyban / lappangó állítást a felszínig / szívja” (A *némalföldi terem*). A városlakók kozmosz-élménye: „Csillárokat forgatnak el fölöttünk / lassan”.

A harmadik kötet, a *Fehér-fekete* címadó kezdőverse, amely kitűnően indul, ugyanezt a hagyományt folytatja: „Elve dobták a kályhába a patkányt:” Sokat ígérő kezdés után pontos kidolgozás: „előbb a sustergő, narancsvörös láng / közt patkányforma árny, később finom / rágcásló-csontozat egy múzeum / hullámzó tárló-üvege alatt, / majd az sem.” Vízbe fojtott macskakölyköket, hamut és hagymahéjat lel a szemétdombon. „Közben a nap süt, kék az ég, a fű zöld, / fényes sörény, és mindez hihetetlen.” Ebben a versben mottót kapunk az egész kötethez: „...Minden úgy jó, ahogy van: / ez a szem nézete.” [*Fehér-fekete*]. Engedékeny furcsálkodással szemlélni mindent, bár „...az agyban / egy végtelen védő- és vádbeszéd / folyik egyszerre...”. Az ítélkezés ellen lázadó| a maga göröcsös, tönkrement moralizálását is unja, ezért, mint hasznavehetlent inkább félreteszi. Ahogy a Magyar Narancs olvasóit, őt is jobban érdeklik a gyerekkora emlékeiben élő öregasszonyok, egy greenwichi ócskapiac vagy a csóvázás műanyag-szocializmus tárgyi kellékeinek abszurd romjai, mint társadalmilag túlprogramozott felettis énjének patronjai. A *Decline and Fallban* meg mintha Kálnoky kesernyés-humoros, „a hétköznapinál is hétköznapibb” hangját hallanánk, (a magyar költészetben ennek a látásmódnak is vannak előzményei): „Tömegtermelt tükröm, arcfrissítő zselés / tégelyem, görbe bögrém nem kerül múzeumba, / vasárnapi családost okítandó / ...sem az új nemzedék erkölcsait vigyázni nem kerül föl a falra / megszólalásig hű arcmásom”

Ez a *Fehér-fekete* legfontosabb újdonsága: a humor. Ez a képi szuggesztivitás magas fokával társul az „Új élet”ben. A harmadik részben például tanúi lehetünk annak, hogyan fordítja a piacgazdaság egyenletesen bővülő kínálata abszurdításba a *Csillárlehetőségek* alaphelyzetét. Az önkényuralom után jön az önkény uralma. Az alaprobléma persze nagyon is komoly. És nem a nyaktörő tempó miatt bravúrdarab az „Új élet”, hanem mert ezt a régről ismert, a lényegtelen uralma és az elszaladó élet miatt érzett szomorúságot csipős iróniája és köznapi hangvétele mellett is képes versszakok hosszán megőrizni. Tömörségben-szépségben méltó párja a

Családragény. Rakovszky ezeken a lapokon a lobogó dacsanyersanyagából gyötrelmes munkával valóban aranyat csinál.

A gyűjteményes kötet új versciklusa, a *Hangok*, bár külön koncepciója van, mégis szerves folytatása Rakovszky Zsuzsa korábbi törekvéseinek. A *Hangok* körutazás a lelki-katok és léthelyzetek általunk belátható birodalmában, valahogy úgy, mint a *Csillárlehetőségek*, a *Sírám* vagy az „*Új élet*” egyes részei. Hamvas Béla Karneváljára emlékeztető katalógus az eredmény, épp csak kisebb léptékben. Hamvas műve hatalmas oltárkép, Rakovszky versei vízfestmény-lapok. Ahol az elemzés megreked a felszínen, mert túlságosan sok kész elemet görget (A *bukott diktátor*), elvész az epikus részletek közt (*Jób*) vagy beéri a szituáció, a viselkedésforma megrajzolásával (*Kövé asszony melegben*), ott is van min el-töprengünk. Azon tudniillik, hogy a valóság, melyről gyakran úgy beszélünk, mintha mindönk számára magától értetődően ugyanaz lenne, annyiféle, ahány ember él. S ezek a világok egymástól bizony jócskán különböznek. Rakovszky nem bújjik teljesen alakjai bőrébe, inkább lelki röntgenképet rajzol róluk: a *Fekete-fehérben* már látott elfogulatlan csodálkozással mint látványt jeleníti meg őket. Következésképpen a versekben használt monológforma többnyire csak látszólagos. Az *Öregasszonyt* egyes szám harmadik személybe átírva például a magánbeszédből egy szabályos, regénybe illő leírás kerekedne. („Nincs egy fogam, a mellem levették - nincs, amit még / megrághat az idő rajtam. Nagy horgas orrom, / nagy homiokom: jóformán csak fejem van, / akár a Liszt Ferencnek...”) Önmagát egy öregasszony nyilván nem úgy látja, mint az Öregasszony hősnője. Sokkal kevésbé van tudatában saját lelki alkatának. Az ember saját alkatának beállítódása és véleményei elkeverednek és feloldódnak a világ általa alkotott képében. Akinek kész fogalmai vannak a dolgokról, az ezeket a fogalmakat a világgal azonosítja és a fogalmak közvetítő szerepének nincs tudatában. A szem sem látja önmagát.

A szellemi készültség, a világosság fokmérője az, mennyire képes valaki illuzórikus elképzeléseit a valóságtól megkülönböztetni. Ezt az élő és eleven tudatosságot, ami több, mint a tudásként tárolt önismeret, nevezik éberségnek.

Az *Öregasszony* egyes szám első személyben írt monológja valójában egy külső megfigyelő által adott leírás fordítása, ami arra kényszerít minket, hogy a verset prózaként olvassuk. Hiszen a prózában az elbeszélő tudás képességét valóban egyezményesen nem tekintjük az elbeszélő személyisége részének. A *Hangok* darabjait versként olvasva viszont rögtön szembetűnik a figurák különös makettszerűsége, „modellezett” ébersége. Tisztában vannak saját látványukkal. Ez az ellentmondás és különös próza-iz azoknál a verseknél oldódik, ahol a megformált figura érezhetően közel áll Rakovszky önmagából teremtett korábbi alakjainak valamelyikéhez, ahol nem „fordít”, nem külsődleges megfigyeléseket alakít „virtuális énképekké”, hanem eleven tapasztalásból sarjadzó élményeket és felismeréseket ad hősnői szájába. Ezek mind megrázó és szép versek (Az *elhagyott lány*, A *trónfosztott királynő*, *Bizonyos jelek*), s köztük ott vannak a *Nők a kórteremből* kitűnő („szanatóriumi elégiái”). Az első darab makacs sorvégi refrénjével („nem is tudom, miért”) például azt a hangot pendíti meg, melyet líránk nagy-nagy elégikus énekében, Zelk Zoltán *Sírályában* hallhattunk. Csak épp a szenvedés, a veszteség és tanácstalanság aránya más - és nem férfihang szól. A kórházban fekvő nő végig gondolja az életét: feltűnedeznek a régebbi versek élményfoszlányai (az akaratos konok kisleány a *Kapcsolatokból*, a *Szozopol* hősege, kabinsora, a *Tovább egy házzal* garzonlakás-hangulata és a hipnotikus *Szánkázás*). Az élet misztériuma, hogy van és múlik: „Nem vágy, nem is döntés, nem is / remény, csak épp amerre visz / az ár”. Megint a refrén: „nem is tudom, miért”. És a szülés: „mikor az éles szilvavamag / kilő az érett szilvaszem / hasadt húsából véresen”.

Majd: „villám öröm vált hosszú kint, / és kezdődik minden megint, / de nem tudom, miért / nem is tudom, miért”.

Rakovszky nőalakjai közül sokan vesztesek, akiktől konkrét vagy átvitt értelemben mindent elvettek (ld. A *trónfosztott királynő*, *Szomorú feleség*, *Narkomán*, *Bizonyos jelek*, *Nők egy kórteremből* némely darabja), akiknek csak az maradt a világból, ami nem az övék. A látvány. „A szemközi házsor árnya / az úttesten már átcsúszott / most az innenső falon haladva / jön fölfelé Sorban kioltogtatja / a zöld növényi izzást a szomszéd balkonok kőcsészéiben Boldog vagyok / és nem vagyok És most már hadd ne hadd ne / történéjk semmi Összetörne / bennem a féltve egyensúlyozott / vízfelület amely már tükrözni sem kíván csak / szeplőtlen űrt Boldog vagyok / és nem vagyok vagyok és nem vagyok” (*Pillanatkép*) Ezek a többszörösen csatát veszített hősök nem tudnak és nem is akarnak már védekezni a világ vádjai ellen. Néhányan olyan mélyre hulltak, ahonnan lejjebb már nem lehet jutni: talajt fogtak. Ez a reveláció. Vágyképektől és lázalmoktól egyként szabadulva egyszerre megpillanthatják a világ valódi arcát: az igazságig egyszerűsödtek. Döbbenetükből ocsúdvá persze látniuk kell: nemcsak a hályog hullt le a szemükről, de a ruháiktól is megfosztattak. Nincstelenségük, annak minden terhével, a lehető legvalószínűbb.

Nem mindenki jut el persze erre a pontra, de a mélypont sejtelve vagy előérzete mégis ott él a legtöbb szereplőben. Az *elhagyott lányt* lelkének sivárságából, az érzések kényszerű monotonijából („megállt az idő, hülyén kattogva, mintha / egy írógépen egyfolytában x-et ütnének / vérszegény tapétaminta”) a városi alkony látványa billenti ki, s vezeti el a gyermekkor gyógyító vagy legalábbis pillanatnyi enyhületet hozó emlékei, a mandulakivételkor kapott vízfestékkorongok közé: „Néztem, a tetőantennák fölött a / beirkált ég hűlő neon vízében / tollászodó, parázsló szélű vatta / kényszerű, füstké, / fémszürke lesz...” Joggal mondhatjuk: Rakovszky, akinek nyilván magának is létfontosságú élménye a látvány és a látvány sugallta nézés, nagy „festő” is. „...Minden úgy jó, ahogy van: / ez a szem nézete.” (*Fehér-fekete*). Mert érzéseink úgy csapódnak ki a világ dolgain, mint a dér a vastárgyakon. Akármerre nézünk, tőlünk nyirkos a világ: „Amire néztem, / mind visszanezített, fölszívott egészen, / se kin, se bűn, se vád, se vágy - csak átjárt / átjártam, víz a sóban, só a vízben... // A szerelem nem / itt járt, villogva és roncsolva bennem, / lenyelt zsilett, hanem ott kinn világlott, / a világot gyújtotta föl, nem engem.”

Rakovszky Zsuzsa alighanem egyszerűen visszatér a költészet őszértelméhez. Fájdalmát csak a kifejezéssel (nem feltétlenül a fáldalom kifejezésével!) enyhítheti, s nagy élményei is megkövetelik, hogy szavakba öntse őket. Versét mindig a tények felismerésének döbbenetében szervezi, idegen tőle a rutin és az önkényeskedés.

Rakovszky egyik kiindulópontja talán az a dackorszakot követő felismerés, miszerint az emberi világ tulajdonképpen a legkritikább esetben büntet minket valódi bűneinkért, inkább csak vakon erőszakoskodik velünk, sérelmeit torolja, igaztalan vádaskodásra csábít minket is, és millióm hazugságából az általunk nagy nehezen belátott igazság sem váltja meg.

Más fejébe átplántálni a mi szemünket, nos, erőszak nélkül ilyesmire talán csak a művészet képes. A költő azonban, ha verset ír, nem majdani olvasóját gyözködi, hanem egy élmény formáját keresi. A költő dolga nem ítélni, hanem átélni. S aztán valahogy „az egészet” megfogalmazni. Hogy a világot ez majd meggyőzi-e bármiről... Nem tudjuk. Szeretnénk, ha így lenne, mert minden komoly versélmény az emberek közt eleve adott, ám az emberi világrend mára bekövetkezett szellemi szethullása következtében oly ritkán átélhető elemi közösség és összetartozás természetes újralfedezése lenne.

(Cserépfalvi, 1994)